

Sürdürülebilir Kırsal Kalkınmada Mikro Kredinin Kadın Girişimciliğine Etkisi: İzmir Örneği[†]

Impact of Microcredit in Sustainable Rural Development to Women's Entrepreneurship: İzmir Case

Abdunnur YILDIZ*

Makbule Dilasa ÖZBEY**

Öz

Ülkeler ekonomik kalkınmalarını ve büyümelerini gerçekleştirmek için girişimcilik potansiyeline sahip bireylere destek vermelidir. Birçok ülkede ve Türkiye'de başarılı bir şekilde yürütülen mikro kredi; özellikle yoksul kadınlara gelir getiriye faaliyetinde bulunmalarını teşvik etmek amacıyla faizsiz ve kefilsiz şekilde verilen düşük miktarda girişim sermayesi olarak tanımlanmaktadır. Özellikle kırsalda yaşayan kadınlara olan güveni esas alan ve onların yoksulluğunu ortadan kaldırma amacıyla olan mikro kredi uygulamaları, kadınların toplumda sosyal ve ekonomik anlamda güçlenmesine yardımcı olabilir. Bu çalışmada, İzmir ilinde mikro kredi sisteminin işleyişi ve mikro kredi sisteminin kadınlar üzerindeki sosyal ve ekonomik etkileri incelenmiştir. Bu amaçla İzmir Grameen Bankası Mikro Finans Şubesi ile iş birliği yapılarak mikro kredi kullanan 66 kadın girişimci ile yüz yüze görüşülüp çoktan seçmeli anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma sonucunda, İzmir'de mikro kredi kullanan kadınların sistemden büyük ölçüde memnun oldukları ve mikro kredinin ekonomik ve sosyal yaşantılarına önemli katkılar sağladığı belirlenmiştir. Ancak verilen kredi miktarının yetersizliği ve pazarlama gibi bazı sorunlarla karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kalkınma, Mikro Kredi, Kadın Girişimciliği, İzmir.

Abstract

Countries should support individuals with entrepreneurial potential in order to realize their economic development and growth. Micro-credit, which is successfully carried out in many countries and Turkey; It is defined as a low amount of venture capital given to poor women without any interest or guarantor in order to encourage them to engage in income-generating activities. Micro-credit applications, which are based on the trust of women living in rural areas and aim to eliminate their poverty, can help women become stronger socially and economically in society. In this study,

[†] Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye, e-posta: abdunnuryildiz@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-6068-3363.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye, e-posta: dilasaozbey@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7985-1737.

Geliş Tarihi/ Submitted Date: 28.03.2022

Kabul Tarihi/ Accepted Date: 23.06.2022

Online Yayın Tarihi/ Published Online Date: 30.06.2022

Atıf-Reference: Yıldız, A., & Özbe, M .D. (2022). Sürdürülebilir kırsal kalkınmada mikro kredinin kadın girişimciliğine etkisi: İzmir örneği. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 121-142.

the functioning of the micro-credit system in İzmir and the social and economic effects of the micro-credit system on women were examined. For this purpose, 66 women entrepreneurs using micro loans were interviewed face to face and a multiple choice questionnaire was applied in cooperation with İzmir Grameen Bank Micro Finance Branch. As a result of the research, it has been determined that women using micro-credit in İzmir are largely satisfied with the system and that micro-credit contributes significantly to their economic and social lives. However, it was concluded that they faced some problems such as insufficient amount of credit and marketing.

Keywords: Rural Development, Microcredit, Women Entrepreneurship, İzmir.

Giriş

Yoksulluk, fiziksel ihtiyaçların, varlıkların ve gelirin eksikliğini ifade eder. Boyutları sosyal eksiklik, izolasyon, fiziksel zayıflık, kırılabilirlik, güçsüzlük ve aşağılanmayı içeren genel yoksulluk durumunu içerir. Yoksullar, yeterli gelir elde edemeyen, istikrarlı bir iş bulamayan, mülk sahibi olamayan veya sağlıklı yaşam koşullarını sürdüremeyen kişilerdir. Ayrıca yeterli eğitim seviyesinden yoksundurlar ve temel sağlık ihtiyaçlarını karşılayamazlar (Tende, 2007: 46-58). Yoksulluk, sofralarda yeteri kadar yemek olmamasının yanı sıra kırılabilirlik, güçsüzlük ve sosyal dışlanmadan oluşan çok boyutlu bir yapıya sahiptir (Chowdhury, 2001: 76-88). Bununla birlikte, üçüncü dünya ülkelerinde yoksulluk oranı kadınlar arasında erkeklere göre daha yüksektir. Bu nedenle, bu ülkelerde kadınlar sürekli olarak kalkınma sürecinde kaybetmişlerdir.

Yoksulluğun hafifletilmesi, tamamen insan refahını (insanların yaşadığı hayat, yapabilecekleri veya yapamayacakları), özellikle de yoksulların refahını iyileştirmekle ilgilidir (Kakwani&Pernia, 2000: 1-16). Bu nedenle, nüfusunun çoğunluğunun kırsal alanlarda yaşayan kadınlardan oluştuğu gelişmekte olan bir ülkede, kırsal kalkınma o ülkenin ekonomik kalkınması için zorunlu hale gelir ve kırsal kalkınma için yoksulluğun azaltılması tüm kalkınma programlarının odak noktası olmalıdır (Arora, 2010: 44-54; Ifelunini, 2012: 76-87; Appah, 2012: 38-57).

Dünyada her geçen gün artan yoksulluk ve işsizlik, açlık, kırsal-kent yaşamındaki dengesizlikler ve bölgesel eşitsizlikler gibi faktörlere bağlı olarak kırsal kalkınma olgusu, gündemdeki önemini korumaktadır. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin en önemli sosyoekonomik sorunlarından biri işsizliktir. Kadınların işsizlik oranı, toplam işsizlik oranının içerisinde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde önemli bir yer tutmaktadır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, kırsal bölgelerde yaşayan insanların sorunlarını çözmek amacıyla çeşitli kırsal kalkınma programları uygulamaktadır. Bu programlara uluslararası kuruluşlar olan Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası vb. tarafından destek sağlanmaktadır (Aysan & Dumandağ, 2014: 56; Geray, 1999: 12-14).

Bu çalışmada, sürdürülebilir kalkınma kapsamında Türkiye’de kırsal alanlarında yaşayan kadınların girişimciliğini artırmaya yönelik mikro finans ofisinin mikro kredi uygulama politikalarının sonucu araştırılmıştır. Türkiye’nin tüm kırsal alanlarında yaşayan kadınların istihdamının girişimcilik yönünden gelişmesinin ve yaşam standartlarının artırılması ve kentlerde yaşayan kadınların belirli yaşam standartlarına yaklaşmalarının mümkün olabileceği sonucuna varılmıştır. Son yıllarda gelişme gösteren kadın girişimciliği, kırsal kalkınmanın sürdürülebilirliği açısından önemli hale gelmiştir. Bu bağlamda çalışmada kadın istihdamının kırsalda güçlendirilmesi için girişimcilik uygulamalarının teşvik edilmesi ve genel anlamda ekonomideki tüm kurumların iş birliği içinde bulunmalarının önemi

vurgulanmaya çalışılırken, özelde ise İzmir mikro finans ofisinin mikro kredi uygulamalarının sonuçları değerlendirilmiştir.

Kırsal Kalkınma ve Girişimcilik

Kalkınma; ülkelerin, bölgelerin, toplulukların ekonomik, toplumsal, kültürel ve çevresel şartlarında gerçekleştirilebilen, yerel ve toplumsal dengeli iyileşme süreci, yapısal gelişmedir. Kalkınma, ekonomik büyüme olgusundan farklı olarak, üretim unsurlarındaki ve dolayısıyla üretimdeki artışların yanı sıra, üretim unsurlarının bileşimindeki değişime ve yaşam kalitesine ilişkin göstergelerle ölçülebilen ve izlenebilen değişme süreci olarak ifade edilebilir. Bu anlamda kalkınma, ekonominin ve toplumun ileriye doğru gelişmesini içermekte olup, insanlığın ihtiyaçlarının ve beklentilerinin karşılanması, kalkınmanın en başta gelen amacıdır (Aysan & Dumandağ, 2014: 56).

Kırsal kalkınma ise her zamankinden daha fazla girişimcilikle bağlantılıdır. Kırsal kalkınmayı teşvik eden kurum ve kişiler artık girişimciliği kırsal kalkınma sürecini hızlandırabilecek stratejik bir kalkınma müdahalesi olarak görmektedir. Ayrıca, kurumlar ve bireyler kırsal girişimlerin teşvik edilmesinin kaçınılmaz olduğu konusunda hemfikirdir. Kalkınma ajansları kırsal girişimciliği çok önemli bir istihdam potansiyeli olarak, politikacılar ise kırsaldaki huzursuzluğu önlemenin kilit stratejisi olarak görmektedir. Ancak tüm bu gruplar için kırsalda girişimcilik; bireylerin, ailelerin ve toplulukların yaşam kalitesini iyileştirmenin ve sağlıklı bir ekonomi ve çevreyi sürdürmenin bir aracı olarak önemini korumaktadır (Petrin, 1991: 7-33).

Girişimci, yeni üretim yöntemleri, yeni ürünler, yeni pazarlar gibi yeni üretim faktörleri kombinasyonları yaratan, yeni arz kaynakları ve yeni organizasyon biçimleri bulan veya risk almaya istekli biri olarak veya piyasa fırsatlarından yararlanarak toplam arz ve toplam talep arasındaki dengesizliği ortadan kaldıran veya bir işletmenin sahibi ve işletmecisi olan bir kişi olarak tanımlanmaktadır (Tyson, 1994: 2-3).

Kırsal kalkınmaya girişimci yönelimi, girişimciliği ekonomik büyüme ve kalkınmanın merkezi gücü olarak kabul eder. Ancak girişimciliğin tek başına merkezi bir kalkınma gücü olarak kabul edilmesi, kırsal kalkınmaya ve kırsal işletmelerin ilerlemesine yol açmayacaktır. Ayrıca ihtiyaç duyulan şey kırsal kesimde girişimciliği mümkün kılan bir ortamdır. Böyle bir ortamın varlığı büyük ölçüde kırsal girişimciliği teşvik eden politikalara bağlıdır. Bu tür politikaların etkinliği de girişimcilikle ilgili kavramsal bir çerçeveye, yani girişimciliğin ne olduğuna ve nereden geldiğine bağlıdır (Petrin, 1991: 7-33).

Kırsal kalkınma politikaları da genel olarak kalkınma teorileri ve tartışmalarından etkilenmiştir. Süreç içerisinde aşağıdan yukarıya kalkınma yaklaşımının güçlenmesiyle birlikte, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, sürdürülebilirlik, yönetim, yenilikçi hizmet sunumu, kapsayıcılık ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi çok çeşitli terimler kırsal kalkınma politikasını şekillendirmeye başlamıştır. Ülkemizin kırsal alan koşullarına ve kırsal toplumun beklentilerine uygun kırsal politika önceliklerinin tespiti yapılarak, kırsal kalkınmanın tüm paydaşlarla birlikte tartışılması ve karar alıcılara nitelikli bir raporlamanın yapılması planlı dönem boyunca kalkınma planı hazırlıkları sürecinde kesintisiz şekilde sürdürülmüştür (Kalkınma Bakanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2018: 5).

Sürdürülebilir Kırsal Kalkınmada Kadın Girişimciliği

Kırsal kalkınma, sürdürülebilir kalkınma ile eş zamanlı ilerler. Sürdürülebilir kalkınma bugünün ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden karşılayan kalkınma olarak tanımlanabilir.

Sürdürülebilir kırsal kalkınma ile ilgili araştırmaların gösterdiği gibi, kadın girişimciler işleri farklı şekilde yapabilirler. Örneğin, erkek girişimcilere kıyasla, kadınlar daha çok takım halinde çalışma eğilimindedir, daha az bencildir ve onlar için kişisel ego, takip ettikleri organizasyonun veya iş fikrinin başarısından daha az önemlidir. Ancak kadın ve erkek girişimciler arasında başarı, özerklik, saldırganlık, bağımsızlık ve yardımseverlik gibi özellikler açısından fark yoktur. Ayrıca kadın ve erkek girişimcilerin risk alma eğilimlerinde de herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Kırsal kesimdeki kadınların dönüşüm sürecinde yer almaya çalışırken birçok kısıtlamayla karşılaşabileceğinin altı çizilmelidir. Kırsal alanlar, toplumsal cinsiyet konusunda daha geleneksel olma eğilimindedir. Kırsal alanlarda, toplumsal cinsiyet konusu genellikle potansiyel kadın girişimciler için kentsel alanlarda olduğundan çok daha güçlü bir engelleyici faktördür, özgüvenleri ve yönetim becerileri kentli kadınlara göre daha düşüktür ve dış finansal kaynaklara erişim kentsel alanlara göre daha zordur (Hisrich, 1984: 30-37).

Mikro ve küçük ölçekli işletmeler, kırsalda geleneksel beceri biçiminde var olmuştur. Son zamanlarda girişimcilik dinamik bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Düşük sermayeli kırsal alanlarda istihdam olanaklarının yaratılmasına, halkın reel gelirinin yükseltilmesine, örtülü işsizliğin azaltılarak tarımın gelişmesine katkıda bulunulmasına, yoksulluğun, göçün, ekonomik eşitsizliğin ve işsizliğin azaltılmasına yardımcı olur (Sharma, 2016: 2-4).

Mikro Kredi Kavramı

Mikro kredinin (Grameen Bank) kökeni 1976'da Chittagong Üniversitesi'nde Kırsal Ekonomi Programı Başkanı olan Prof. Dr. Muhammed Yunus'un, kırsal alanda yaşayan dar gelirli insanlara bankacılık hizmetlerinin nasıl sağlanabileceği üzerine yaptığı araştırmalara dayanmaktadır. Grameen Bangladeş dilinde "kırsal" anlamına gelmektedir. Grameen Bank tarafından geliştirilerek tüm dünyaya yaygınlaştırılan mikro kredi uygulamasından önce de düşük gelir grubunda yer alan kişilerin ihtiyaçlarına göre şekillendirilen çeşitli borç verme uygulamaları olmuştur. Ancak bu borç verme uygulamaları ya yasal olmadıklarından dolayı ya da başarılı şekilde uygulanamayarak sürdürülebilirliğin sağlanamamasından dolayı terk edilmiştir (Güneş, 2009: 53-56).

Mikro kredi, dar gelirli kadınların kendi kendilerine gelir getirici faaliyetlerde bulunmasına imkân sağlayan, küçük bir sermayedir. Yoksul hane halklarında özellikle de kadınların kredi alabilmesini kolaylaştırmak yoluyla onların yeni bir iş kurlmalarını veya mevcut işlerini geliştirebilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu anlamda kadınların ücretli işlere sahip olabilmesi ve işgücü piyasasına katılımlarında önemli bir araç vazifesi görmektedir. Ülkemizde kadınların hem işgücüne katılım oranları, hem de çalışanlar arasında kendi işinin sahibi olan kadınların oranı çok düşük düzeydedir. Bu iki olumsuzluk bir araya geldiğinde, mikro finans sistemi sayesinde oluşacak yeni iş alanlarında kadınların hem işgücü piyasalarına katılımı, hem de kendi işine sahip olma olasılıkları artırılmış olacaktır (TGMP, 2021).

Mikro kredilerin kadınların kullanımına sunulmasının en önemli avantajlarından birisi de kadınlara verilen paranın aile içindeki dönüşümünün çok daha fazla olmasıdır. Bu sayede rasyonel bir şekilde değerlendirilen krediler hane içi kalkınmanın sağlanmasında önemli bir araç olarak değerlendirilebilir (TGMP, 2021).

Literatür İncelemesi

Kırsal kalkınmada kadın girişimciliğinin etkisi ile ilgili dünyada ve Türkiye’de değişik yıllarda ve farklı illerde mikro kredinin kullanılması ve sonuçlarının değerlendirildiği çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu konu ile ilgili yapılan benzer araştırmalar incelenmiş ve bu araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

Javed ve diğerleri (2006), mikro kredinin kadın girişimcilerin kredi kullanmaya başladıktan sonra gelirlerinin bir dereceye kadar arttığını belirtenlerin oranı %78; büyük oranda olduğunu belirtenlerin oranı ise %22’dir. Bir dereceye kadar daha iyi gıdalar alabildiklerini belirtenlerin oranı %70, daha iyi giyinebildiklerini ifade edenlerin oranı %51 olarak belirtilmiştir. Katılımcıların %76’nın ise ev içerisindeki durumlarının hiç değişmediği tespit edilmiştir.

Adaman ve Bulut (2007), Diyarbakır’da yaptıkları bir çalışmada; mikro kredi kullanan kadın girişimcilerin, kendilerini ‘umulduğu veya basında duyulduğu gibi birdenbire girişimcilik dünyasında’ bulmadıklarını belirtmişlerdir. Kadın girişimcilerden, ailesinin borçlarını ödemek için harcadığını belirtenlerin oranı %10,8, ailesine harcadığını belirtenlerin oranı %7,2, mevcut işinin borçlarını ödemediğini belirtenlerin oranı %2,6, mevcut işini büyütmede kullandığını belirtenlerin oranı %54,4 ve yeni bir iş kurduğunu belirtenlerin oranı ise %24,9 olarak tespit edilmiştir.

Yetim (2008), yaptığı çalışmada; kadın girişimciliğine yönelik çalışmaların desteklenmesinin ve çeşitlendirilmesinin, sosyoekonomik açıdan pek çok açıdan olumlu sonuçlar doğurduğunu, kadın girişimciliğinin toplumsal ve ekonomik yaşamla bütünleşmesinin alternatif bir yolu olarak giderek önem kazandığını ifade etmiştir.

Parveen ve Chaudhury (2009), Bangladeş’te yaptıkları bir çalışma ile girişimci kadınların geliri, tasarrufları, mal varlıkları ve bunların kümülatif toplamı karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda mikro krediden faydalanan girişimci kadınların, farklı gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulduklarından toplum içerisinde sosyoekonomik olarak diğer kadınlardan daha güçlü ve daha ileri seviyede olduğu belirlenmiştir.

Sultana ve Hasan (2010), Bangladeş’te yaptıkları bir çalışmada, mikro kredi uygulaması sonucunda kırsaldaki kadınların kişisel gelirinin mikro kredi kullanmayan diğer kadınlara göre yaklaşık %16 daha yüksek olduğu, yıllık tasarrufun yaklaşık %35 daha fazla olduğu ve mal varlığının ise ortalama olarak %20 daha çok olduğu tespit edilmiştir.

Halkias ve diğerleri (2011), Nijerya’da yaptıkları bir araştırmada; mikro kredi kullanan kadın girişimcilerin, mikro kredinin ve aile dinamiklerinin işletme kurmaları ve şekillendirmelerinde çok önemli etkili olduğunu belirtmişlerdir. Kadın girişimcilerin %10’u kişisel sorunların, %18’i çevresel sorunların ve %10’u finansın girişimci olmalarının önündeki engeller olduğunu vurgulamıştır. Çabalarının sonucunda başarılı olacaklarına inananların oranı %58, başarılı olmak konusunda emin olmadıklarını belirtenlerin oranı ise %37 olarak

belirtmişlerdir. Kadın girişimcilerin %18'i çocuklarının özellikle hastalıkları döneminde ilgi istedikleri için sorunlarla karşılaştıklarını belirtirken, %42'si çocuklarını büyütürken herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %81'inin aileleri tarafından desteklendiklerini hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Burtan Doğan ve Kaya (2013), yaptıkları çalışma sonucunda; mikro kredi alma sebebini kadınların %64,2'si kendi işini kurmak, %19,4'ü mevcut işini büyütmek, %16,4'ü ise ihtiyaç kredisi kullanmak olarak belirtmiştir.

Fidan ve Yılmaz (2013) ise yaptıkları çalışmada; kadın girişimciliği için "bir serüven ve maceradan ileri gidememektedir" ifadesini kullanarak, girişimci kadınların mikro kredi kullanmasına eleştirel yönden yaklaşmışlardır.

Öz ve Çolakoğlu (2014), yaptığı çalışmada; mikro kredi kullanan kadınların %21,1'i yeni bir iş kurmak, %60'ı mevcut işini büyütmek, %10'u aile bütçesine katkıda bulunmak, %6,7'si boş zamanını değerlendirmek, %2,2'si ise yardımda bulunmak ve üyesi oldukları dernekten burs alan öğrencilere destek olmak amacıyla mikro kredi almışlardır.

Metodoloji

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada; İzmir ili kırsal kesimdeki kadınların girişimciliğini artırmaya yönelik mikro kredi uygulamalarının sonuçları değerlendirilecektir. Anket sonuçlarına göre; kırsalda küçük ölçekli kredilerle yeni işler kuran ya da mevcut işlerini finanse eden kadın girişimcilerin mikro krediden öncesi ve sonrasında sosyo-ekonomik durumlarındaki değişimler incelenmiştir.

Kırsalda kullanılan mikro krediler ile kadınlara girişimcilik alanında imkân verilmesi halinde ve aynı zamanda teknik, sosyal ve ekonomik donanımlar yönünden kentte yaşayan kadınlarla aynı şartlar sağlandığında; faaliyet gösterdikleri alanlarda başarılı olabileceklerinin önemi de ortaya çıkarılmış olacaktır.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Mikro kredi uygulamaları ile ilgili örnekleme oluşturabilmek için öncelikle Türkiye Grameen Mikro finans Programı (TGMP) İzmir Şubesi ile görüşülerek İzmir'deki mikro kredi uygulaması hakkında detaylı bir bilgi alınmıştır. Bu görüşmede, ilk önce TGMP genel merkezine e-mail ile izin için müracaat edilerek araştırmanın anket soruları paylaşılmış ve araştırmada anket yapacağımız kadın girişimcilerin ne kadarına ve nasıl ulaşabileceğimiz ile ilgili görüşleri alınmıştır.

Araştırmanın ana kütlesi olarak İzmir mikro kredi ofisinden 2021 Mart ayına kadar mikro krediden faydalanmış olan ve hala aktif olan mikro kredi kullanıcısı olan kadın girişimciler seçilmiştir. İzmir'de yer alan Buca mikro finans Şubesi'nin verdiği bilgiler doğrultusunda 2021 Mart itibari ile en az 6 aylık aktif toplam 375 mikro kredi alan kadın girişimci tespit edilmiştir.

Araştırma alanındaki kadın girişimcilerin dağılımı dikkate alınarak, tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemi uygulanmıştır. İzmir'de kredi kullanan kadın girişimcilerin bulunduğu ilçelerin kırsalında mikro kredi kullananların sayısal oranı dikkate alınarak tabakalama

yapılmıştır. En az 6 aylık mikro kredi kullanıcısı olan ve özellikle kırsalda yaşayan 375 civarında kadın girişimci araştırmanın örnekleminin seçileceği grup olmuştur.

Örnek hacminin tespitinde ise Neyman eşitliği kullanılmıştır (Çiçek & Erkan 1996). Pandemiden dolayı Haziran 2020 ayında İzmir Grameen Bankası Mikro finans Şubesi'ne bağlı en az 6 aylık kredi kullanıcısı aktif 375 kadın girişimci için %5 hata payı ve %95 güven aralığında n=90 örneklem sayısının yeterli olacağı tespit edilmiştir.

$$n = \frac{(\sum N_h S_h)^2}{N^2 D^2 + \sum N_h S_h^2}$$

Formülde;

n : Örnek hacmi,

N : Toplam üretici sayısı

N_h : Tabakadaki üretici sayısı

D=d/z (d: öngörülen sapma miktarı,

z : standart normal dağılım değeri)

S_h² : Tabaka varyansdır.

Ortalama =10,4, z=1.96 (Tablo değeri)

Araştırma için İzmir mikro finans ofisi çalışanı ile birlikte para tahsil günlerinde proje uygulama sahasına çıkmıştır. Bu bağlamda Kemalpaşa ilçesinden 140, Buca ilçesinden 108, Konak ilçesinden 53, Karabağlar ilçesinden 40, Menderes ilçesinden 24 ve Bornova ilçesinden 10 kredi kullanıcısı kadın ziyaret edilmiştir. Ziyaret esnasında tüm üyelere ulaşma imkânı kısıtlı olduğundan ödeme yapmaya gelemeyen üyelerin grup liderlerine anketler teslim edilmiştir. Bir hafta sonraki ziyarette ise anketleri grup lideri vasıtasıyla dolduran ve ziyaret sırasında yüz yüze yapılan anketlerle birlikte toplam 66 üyeye ait anket teslim alınmıştır.

Veri Toplama Yöntemi

Anketler mikro finans ofis çalışanları ile birlikte kredi kullanıcılarının adreslerine gidilerek gönüllülük esasına dayalı olarak yüz yüze yapılan görüşmelerle uygulanmıştır. Araştırmanın anket soruları oluşturulurken benzer anket çalışmaları incelenmiştir. Anket formu toplam 52 sorudan oluşmaktadır. Araştırmada kadın girişimcilerin demografik özelliklerinin tespit edileceği 9 soru, mikro kredinin kullanma durumu ve özelliklerinin tespit edildiği 16 soru ve mikro kredinin sonuçlarının tespit edildiği 27 sorudan oluşan bir anket formu ile veriler toplanacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

İzmir mikro finans şubesinin haftalık ödeme ziyaretleri, önceden karar verilmiş günlerde, çoğunlukla grup liderlerinin işyerine yapıldığından, ziyarete az sayıda da olsa bizzat katılan kadın girişimcilere yüz yüze anketler uygulanmıştır. Ziyaretler de çoğunlukla grup liderlerinin grubundaki üyelerin paralarını toplayıp toplu ödeme yapmalarından dolayı, anket formlarının çoğunluğu grup liderlerine verilmiş ve grup liderleri grubundaki kadınlara dağıtarak anketler yapılmış fakat hedeflenen sayıya ulaşmada zorluk yaşanmıştır.

İzmir’de girişimci kadınların mikro kredi kullanımı ile ilgili yapmış olduğumuz anket çalışmasında bir takım sınırlamalarla karşılaşmıştır. Anketlerin doldurulduğu sırada şube görevlilerinin anket doldurma ortamlarında bulunması, girişimci kadınların sorulara cevap verme konusunda çekingen ve kararsız kalmalarına sebep olmuştur.

Anketleri doldurma döneminin Covid-19 pandemi dönemine ve tarım işlerinin yoğun olduğu mevsime denk gelmesi sebebiyle sadece 66 kadın girişimciye anket uygulanabilmiştir. Ayrıca yüz yüze yapabildiğimiz görüşmelerde bazı katılımcıların anket şıklarının seçimlerinde kararsız tavır sergiledikleri gözlemlenmiştir.

Yapılan geri ödeme toplantısına katılan mikro finans şubesi görevlilerinin kadın girişimcilere, yapılacak ankete izin verdiklerini ve dağıtılan anket formlarına isim yazmadan doldurmalarını talep ettikten sonra anketler dağıtılmıştır.

Verilerin Analizi

Uygulanan anketler sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel analizi için SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Anketin demografik özellikler, mikro kredi kullanma durumu ve mikro kredinin sonuçları hakkındaki sorulara ve kadın girişimcilerin verdikleri cevaplara ait frekans ve yüzde dağılımları incelenerek, sonuçları yorumlanmıştır.

Bulgular ve Değerlendirme

İzmir Grameen Bankası Mikro Finans Şubesi’nden mikro kredi kullanan kadın girişimcilere yönelik yapılan araştırma çalışmasına ait bulgulara ve değerlendirmelere bu kısımda yer verilmiştir.

Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

İzmir Grameen Bankası Mikro Finans Şubesi mikro kredi kullanıcılarının demografik özelliklerine ait bulgular yaş, eğitim durumu, medeni durum, çocuk sayısı, eş seçim kararı, eşin yaptığı iş, evde yaşayan kişi sayısı, evde kararları kim verir ve oturdukları evin kime ait olduğu bağlamında ele alınmıştır. İzmir’deki mikro kredi kullanıcılarının hepsi kadınlardan oluştuğu için, cinsiyete ilişkin bir soru sorulmamıştır.

Mikro kredi kullanan 66 kadının %45,46’sı 36-45 yaş, %21,21’i 46-55 yaş, %18,18’i 26-35 yaş, %9,09’u 56-65 yaş ve %6,06’sı 17-25 yaş grubuna dâhildir. İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının genel olarak yaş dağılımı incelendiğinde çoğunluğu 26-55 yaş grubuna ait kadınların oluşturduğu görülmektedir.

Mikro kredi kullanan kadınların %6,06’sı okuma-yazma bilmemekte, %54,55’i ilkokul, %22,73’ü ortaokul, %7,57’si lise, %9,09’u ise üniversite mezunudur. Üniversite mezunu olan 6 kadının, 4 tanesi ön lisans, 2 tanesi ise lisans mezunudur. İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının genel olarak eğitim durumuna göre dağılımı incelendiğinde çoğunun ilkokul ve ortaokul mezunu olduğu görülmektedir.

Araştırmamızda tespit ettiğimiz eğitim seviyesi sonuçları; Ufuk ve Özgen’in (2001a), Özkaya’nın (2009), Kutanis’in (2009), Çakıcı’nın (2006) ve Yağcı ve Bener’in (2005) yaptığı çalışmalarda tespit edilen mikro kredi kullanan kadın girişimcilerin eğitim seviyesi sonuçlarından farklılık göstermiştir.

Bu çalışmalarda genellikle ilkökul mezunu girişimci kadınların sayısı çalışmamızdan farklı olarak çok düşük bulunmuştur. İzmir'deki kadın girişimcilerin çoğunluğu kırsalda yaşamaktadırlar. Kırsalda yaşayan ve mikro krediden faydalanan kadın girişimcilerin eğitim seviyesi daha düşük tespit edilmiştir. Diğer taraftan başka bir araştırmada (Soysal, 2010: 71-95) tespit edilen kadın girişimcilerin eğitim seviyeleri ile ilgili sonuçlara benzerlik göstermiştir.

İzmir'de mikro kredi kullanıcılarının büyük bir çoğunluğunu evli kadınlar (%84,85) oluşturmuştur. Evli girişimci kadınlar, mikro krediden daha fazla yararlanarak bekârlara oranla daha fazla aile bütçesine katkıda buldukları iş hayatına girdikleri tespit edilmiştir.

Medeni durum açısından tespit edilen değerler; benzer çalışmalardaki sonuçlarla karşılaştırıldığında girişimci kadınların çoğunlukla evli olduklarına dair sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Yapılan benzer bir araştırmalarda (Yağcı & Bener, 2005: 85-100; Kutanis, 2009: 258-267) mikro krediden faydalanan kadın girişimcilerin büyük çoğunluğunun evli olduğu sonucu çalışmamızdaki sonuçlara benzerlik göstermiştir.

İzmir'de mikro kredi kullanan kadın girişimcilerin genel olarak çocuk sayısı incelendiğinde büyük bir oranda iki ve üç çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre İzmir'de mikro kredi kullanan kadın girişimcilerin aile planlaması konusunda bilinçli olduklarını ifade edebiliriz. Bu da kadınların iş hayatına girişlerini kolaylaştırıcı bir etkidir. Bu sonuç girişimci kadınların iş hayatına atılmalarını kolaylaştırması yanında, çocuk sahibi olmalarının bir iş kurmalarına ve çalışmalarına engel olmadığını göstermektedir. Tespit ettiğimiz sonuçlar, Can ve Karataş'ın (2007) çalışmasında ki sonuçlara benzerlik göstermiştir.

Mikro kredi kullanan kadınların %30,31'nin görücü usulü ile %69,69'nun ise kendi kararı ile eşlerini seçtikleri görülmüştür. Kendi kararı ile eş seçenlerin kredi kullanım oranının daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Ayrıca mikro kredi kullanan kadın girişimcilerin %72,73'ünün eşi çalışmakta, %15,15'inin herhangi bir işte çalışmadıkları, % 12,12'si ise boşandıkları için bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. İzmir'de mikro kredi kullanıcılarının büyük bir oranının eşlerinin çalıştığı görülmektedir.

Mikro kredi kullanan kadın girişimcilerin çalışan eşlerinin %33,34'ü işçi, %18,18'i serbest meslek sahibi, %15,15'i emekli, %9,09'u esnaf, %9,09'u çiftçi ve %3,03'ü memur oldukları görülmüştür. Eşleri çalışan kadın girişimcilerin büyük oranının işçi, serbest çalışan ve emekli oldukları tespit edilmiştir.

Mikro kredi kullanan kadınların %9,09'u iki, %27,28'i üç, %42,42'si dört, %15,15'i beş ve %6,06'sı ise aynı evde altı ve daha fazla kişi yaşamaktadır. İzmir'de mikro kredi kullanan kadın girişimcilerinin büyük bir çoğunluğunun dört kişilik aileden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca kadın girişimcilerin evlerinde kararları eşleri verenlerin oranı %15,15, kendisi karar verenlerin oranı %15,15, ortak karar verenlerin oranı %66,67 ve aile büyükleri karar verenlerin oranı ise %3,03 olarak tespit edilmiştir. Ortak karar verenlerin oranının yüksek olması girişimciliğin eşler tarafından desteklendiği ve aile yapısının ekonomik kararlar vermede önemli etkisinin olduğu görülmektedir.

Mikro kredi kullanan kadın girişimcilerin oturdukları evin kendi evi olanların oranı %36,37, kira olanların oranı %57,57 ve kendi evi olmayıp ücretsiz oturanların oranı ise % 6,06 olduğu görülmüştür. İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının büyük bir çoğunluğunun kirada oturdukları tespit edilmiştir.

5.6.2. Mikro Kredi Kullanma Durumuna İlişkin Bulgular

Ankete katılan kadın girişimcilerin %51,52’si mikro kredi almadan önce çalıştığı, %48,48’inin ise çalışmadığı görülürken; kredi alma kararını %54,54’ü kendisinin verdiği, %42,42’si eşi ile birlikte verdiği ve %3,03’ü ise eşinin verdiği görülmüştür. İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının büyük bir çoğunluğunun mikro kredi almadan önce çalıştığını ve kredi alma kararını kendisinin verdiğini belirtmiştir.

Mikro kredi kullanmadan önce kadın girişimcilerin %33,34’ü ev hanımı olduğunu, %21,21’i kendi işini yaptığını, %15,15’i esnaf olduğunu, %9,09’u işsiz olduğunu, %6,06’sı özel sektörde çalıştığını, %3,03’ü emekli olduğunu ve %12,12’si ise bunların dışında diğer işleri yaptıklarını belirtmişlerdir. Mikro kredi kullanıcılarının büyük bir çoğunluğunun mikro kredi kullanmadan önce ev hanımı olduklarını ve mevcut işlerini yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Kadın girişimcilerin banka kredilerine başvurmama nedeni olarak %66,66’sı bankaların uyguladıkları faiz oranlarını yüksek bulduğunu, %30,31’i bankaların kredi verme prosedürlerinin çok karışık olduğunu, %3,03’ü ise banka kredilerine güvenmediklerini beyan etmişlerdir. Ayrıca bu kişilerin %57,58’i mevcut işini büyütme, %18,18’i yeni iş kurmak, %12,12’si geçimini temin etmek ve %12,12’si ise borç ödemek için mikro krediye başvurduklarını belirtmişlerdir.

Mikro kredi kullanan kadın girişimcilerin kredi alma tarihlerinin %27,28’i 2016 yılı ve öncesi, %3,03’ü 2017 yılı, %9,09’u 2018 yılı, %18,18’i 2019 yılı ve %42,42’si ise 2020 yılı olduğu görülmüştür. Alınan kredi miktarlarının ise %30,31’i 500-1000 TL, %24,23’ü 1001-2000 TL, %9,09’i 2001-3000 TL, %6,06’sı 3001-4000 TL ve %30,31’i ise 4001TL ve üstü olarak görülmüştür.

Mikro Kredi Kullanma Özelliklerine İlişkin Bulgular

Mikro kredi kullanıcılarının mikro kredi ile yaptıkları işler; iş ve ticaret %21,21, üretim ve işlem %21,21, gıda ürünleri (yöresel) %9,09, kuaförlük %6,06, terzi %3,03, kantin/kafe işletmeciliği %3,03 ve bu işler dışındaki diğer işlerde faaliyet gösterenlerin ise %36,37 oranında olduğu görülmüştür. Ayrıca alınan kredi ile yapılan işlerde tek başına çalışanların oranı %78,79, eşi ile beraber çalışanların oranı %18,18 ve eşi çalışanların oranı ise %3,03’tür. İzmir’deki mikro kredi kullanıcılarının büyük bir çoğunluğunun krediyle yaptıkları işlerde tek başlarına çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Ankete katılan mikro kredi kullanıcılarının mikro kredi ile yaptıkları işlerden elde ettikleri kâr; %42,43’ü temel ihtiyaçlarını %21,21’i genel ihtiyaçlarını, %12,12’si tasarruf, %6,06’sı yatırım, %3,03’ü eğitim ve sağlık ve %15,15’i ise diğer harcamalar için kullandıklarını ve %63,64’ü sigortalarının olmadığını belirtirken, %24,24’ü SSK, %9,09’u Bağ-Kur ve %3,03’ü ise eşinden dolayı SSK’lı olduklarını ifade etmişlerdir.

Mikro Kredi Kullanmanın Aile Gelirine Etkisine İlişkin Bulgular

Saha çalışmasına katılan mikro kredi kullanan girişimci eşlerinin geliri; %36,37'si 2501-3000 TL, %21,21'i 3000 TL ve üzeri, %15,15'i 2001-2500 TL, %12,12'si 1001-1500 TL, %9,09'u 0-1000 TL ve %6,06'sı 1501-2000 TL olduğu tespit edilmiştir. Mikro kredi kullanmadan önce kullanıcıların aylık gelirlerine baktığımızda, %15,15'inin 0-1000 TL, %6,06'sının 1001-1500 TL, %9,09'unun 1501-2000 TL, %12,12'sinin 2001-2500 TL, %51,52'sinin 2501-3000 TL, sadece %6,06'lık kesimin 3001 TL'den fazla gelire sahip olduğu belirlenmiştir.

Mikro kredi kullanıcılarının mikro kredi kullandıktan sonraki aylık gelirine baktığımızda ise %12,12'sinin 0-2000 TL, %42,43'ünün 2001-3000 TL, %21,21'inin 3001-4000 TL, %24,24'lük kesimin ise 4001-5000 TL aylık gelire sahip olduğu ve yapılan işte aylık geliri %33,33'ünün 0-500 TL, %27,28'inin 501-1000 TL, %12,12'sinin 1001-1500 TL, %12,12'sinin 1501-2000 TL ve %15,15'inin 2001 TL ve üstü aylık kazançta sahip olduğu görülmektedir. Bu durum mikro kredi kullanıcılarının gelir düzeylerinde olumlu artışı göstermektedir.

Mikro Kredi Kullanmanın Ekonomik Etkilerine İlişkin Bulgular

Mikro kredi ile yapılan işten elde ettikleri kazançlarını; mikro kredi kullanıcılarının %54,55'i hane halkının temel ihtiyaçlarını karşıladığını, %18,18'i çocukların ihtiyaçları için harcadığını, %12,12'si tümünü kişisel ihtiyaçları için harcadığını, %9,9'u bir kısmını eşine/ailesine verdiğini ve %6,06'sı ise tümünü eşine/ailesine verdiğini belirtmiştir. İzmir'de mikro kredi kullanıcılarının elde ettikleri gelirin büyük bir çoğunluğunu evin ihtiyacı için kullandıkları görülmüştür.

Kadın girişimcilerin mikro kredi kullanımı ile yapılan işten sadece kendi parasının arttığını belirtenlerin oranı %78,79, artmadığını belirtenlerin oranı ise %21,21; ailesinin toplam parasının arttığını bildirenlerin oranı %66,67, artmadığını bildirenlerin oranı ise %33,33'dür. Ekonomik kararlar vermede yararı olmuş diyenlerin oranı %96,97, yararı olmadı diyenlerin oranı ise %3,03 olarak tespit edilmiştir. Mikro kredinin gelir harcama konusunda karar vermede mikro kredi almadan önceye göre etkisinin olduğunu belirtenlerin oranı %96,97, etkisinin olmadığını belirtenlerin oranı ise %3,03 olarak görülmüştür. Aile tasarruflarının arttığını cevaplayanların oranı %93,94, artmadığını cevaplayanların oranı ise %6,06 olarak tespit edilmiştir. Aile bütçesine katkı sağladığını bildirenlerin oranı %96,97, katkı sağlamadığını bildirenlerin oranı ise %3,03 olarak bulunmuştur.

İzmir'de mikro kredi kullanıcılarının büyük bir çoğunluğunun hem kendi parasının hem de ailenin toplam parasının arttığı, ekonomik karar vermede çok yüksek oranda yararının olduğu, mikro kredinin gelir harcama konusunda karar vermede mikro kredi almadan önceye göre etkisinin çok yüksek olduğu, aile tasarrufların yüksek oranda arttığı ve aile bütçesine katkısının çok yüksek olduğu görülmüştür.

Mikro Kredi Kullanmanın Sosyal Etkilerine İlişkin Bulgular

Mikro kredi kullanıcılarından insanların kendilerine karşı davranışlarının geliştiğini belirtenlerin oranı %87,88, gelişmediğini düşünenlerin oranı ise %12,12; aile içi ilişkilerinin düzeldiğini düşünenlerin oranı %84,85, düzelmeyeni düşünenlerin oranı ise %15,15; arkadaş çevresinin çoğaldığını belirtenlerin oranı %66,67, çoğalmadığını belirtenlerin oranı ise %33,33;

saygınlığının arttığını bildirenlerin oranı %78,79, artmadığını bildirenlerin oranı ise %21,21 olmuştur.

Özgüveninin arttığını ifade edenlerin oranı %90,91, artmadığını ifade edenlerin oranı ise %9,09; eşinin desteğinin arttığını belirtenlerin oranı %89,66, artmadığını belirtenlerin oranı ise %10,34; daha girişken olduğunu bildirenlerin oranı %96,97, olmadığını bildirenlerin oranı ise %3,03 ve kendisini çalışan kadın olarak görenlerin oranı %96,97, görmeyenlerin oranı ise %3,03 olarak tespit edilmiştir.

İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının büyük bir çoğunluğu insanların kendilerine karşı davranışlarının geliştiği, aile içi ilişkilerinin düzeldiği, arkadaş çevresinin çoğaldığı, saygınlığının arttığı, özgüvenin arttığı, eşinin desteğinin arttığı, daha girişken olduğu ve kendisini çalışan kadın olarak gördüğü tespit edilmiştir.

Mikro Kredi Kullanmanın Sonuçlarına İlişkin Bulgular

Ankete katılan mikro kredi kullanıcılarından yeniden mikro kredi almayı düşünenlerin oranı %93,94, düşünmeyenlerin oranı ise %6,06; kredi alarak ilerde kârlı işler yapmayı planlayanların oranı %90,91, planlamayanların oranı ise %9,09; mikro krediyi başka kadınlara öneririm diyenlerin oranı %96,97, önermem diyenlerin oranı ise %3,03 olarak tespit edilmiştir.

İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının büyük bir çoğunluğu yeniden mikro kredi almayı düşünmekte, kredi alarak ilerde kârlı işler yapmayı planlamakta ve mikro krediyi başka kadınlara önermektedir.

Mikro kredi kullanıcılarının mikro kredinin yapılan ekonomik faaliyete etkisini; %51,52 oranında ürün çeşitliliğinin artması, %18,18 oranında karın artması, %18,18 oranında satışların artması şeklinde belirtirken, %12,12’si ise bir değişikliğin olmadığını belirtmişlerdir. İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının yarısı mikro kredinin yapılan ekonomik faaliyete etkisini ürün çeşitliliğinin artması şeklinde olduğunu ifade etmişlerdir

Mikro kredi kullanıcılarının mikro kredi ile yaptığınız işte ne kadar süre çalışmayı düşündüklerini; %36,37 oranında sağlığım el verdiği sürece, %18,18 oranında daha iyi bir iş bulana kadar, %18,18 oranında emekli olana kadar, %12,12 oranında uygulama sürdüğü sürece, %6,06 eşim/babam izin verdiği sürece, %6,06 çocukların eğitimi tamamlanana kadar ve %3,03 oranında ise paraya ihtiyaç bitene kadar şeklinde ifade etmişlerdir.

İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının büyük bir çoğunluğu sağlığı el verdiği sürece, daha iyi bir iş bulana kadar ve emekli olana kadar mikro kredi ile yaptığı işte çalışmayı düşünmektedirler.

Kadın girişimcilerin mikro kredi uygulamasından memnun olma nedeni sorusuna verdikleri cevapların % 57,58’i nakit para ihtiyacını karşılıyor, % 30,30’u mevcut işimi geliştirmemi sağladı ve %12,12’si ise iş kurmamı sağladı şeklinde olmuştur. İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının yarıdan fazlası nakit para ihtiyacını karşıladığı için mikro kredi uygulamasından memnun kalmıştır.

Mikro kredi kullanıcıları ailesi ve çevresi tarafından desteklenmesini %33,33 çok, %27,28 orta, %15,15 çok fazla, %9,09 fikrim yok, %9,09 çok az ve %6,06 az şeklinde ifade etmişlerdir.

İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının çoğunlukla orta ve ortanın üzerinde düzeyde ailesi ve çevresi tarafından desteklenmektedir.

Kadın girişimciler mikro kredi kullanmanın yaşam kalitesini %60,61 oranında biraz yükseldi, %18,18 oranında değişim olmadı, %12,12 oranında çok yükseldi ve %9,09 oranında ise düştü şeklinde belirtmişlerdir. İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının yaşam kalitesi üzerine mikro kredi kullanmanın etkisi büyük bir oranda görülmüştür.

Mikro Kredi Kullanmanın Sorunlarına İlişkin Bulgular

Mikro kredi kullanıcılarının mikro kredi uygulamasında karşılaştıkları genel sorunlar ise kredi miktarı yetersiz bulmaların oranı %54,55, grup kurmada zorlananların oranı %24,24, hayallerimi gerçekleştirebilmek için yeteri kadar birikim yapamayanların oranı %12,12, geri ödemelerde zorlananların oranı %6,06, ürettiklerimi pazarlamada sorun yaşayanların oranı %3,03 olarak tespit edilmiştir.

İzmir’de mikro kredi kullanıcılarının “kredi miktarını yetersiz bulmaları” ve “grup kurmada zorlananların oranı” sorunlarını mikro kredi uygulamasında karşılaştıkları genel sorunlardan en önemli sorunlar olarak görmüşlerdir.

Katılımcıların mikro kredi ile ilgili karşılaşmış oldukları sosyal sorunlardan; mikro kredi ile beraber büyük bir sorumluluk alınmasının oranını %57,58, ailenin ve çevrenin olumsuz bakış açısının oranını %15,15, mikro kredi ile evde söz hakkının artmamasının oranını %15,15, kendilerine yeterince zaman ayıramamalarının oranını %6,06 ve aile ile gerekli şekilde ilgilenememelerinin oranını %6,06 olarak bildirmişlerdir.

Mikro kredi kullanıcılarının mikro kredi ile ilgili karşılaşmış oldukları ekonomik sorunlardan; verilen kredi miktarının yetersiz olması %51,52, mikro kredinin geri ödenmesinde hizmet bedeli %18,18, kredinin ihtiyaçlar konusunda kullanılamaması %9,09, geri ödeme işlemleri yapılırken taksitlenme %6,06, kolaylığının yetersiz olması %6,06, oranlarının yüksek olması %3,03, kredi ile üretilen ürünlerde pazarlama sorunlarının yaşanması %3,03, oranlarının yüksek olması %3,03 ve kredi kullanma konusunda gerekli eğitimin verilmemesi %3,03 olarak belirtmişlerdir.

Ankete katılanlar, kredi miktarı arttırılmalı %46,15, bireysel olarak verilen kredi için grup kurma şartı aranmamalı %15,39, ödemeler aylık olmalı %15,39, ürün satışı için yönlendirme yapılabilir %7,69, sigorta prim desteği verilebilir %7,69 ve gençlere yönelik olmalı %2,56 şeklinde görüş belirtmişlerdir. İzmir’de mikro kredi kullanıcıları en çok kredi miktarının arttırılmasını önermişlerdir.

Sonuç

Mikro kredi projesinin hem gelir hem de istihdam yaratma ve sosyal yaşamı daha kaliteli hale getirme anlamında İzmir’de her ilçede aynı oranda amacına tam anlamıyla ulaştığını söylemek mümkün değildir. Sistemin amacına ulaştığı ilçe Kemalpaşa ilçesi olmuştur. İzmir Mikro Finans Şubesi’nden mikro kredi kullanan kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğu (140 kişi) Kemalpaşa ilçesinde faaliyet göstermektedir. Özellikle kırsalda yaşayan kadın girişimcilerin Kemalpaşa ilçesinden olması kırsal kalkınmaya olumlu etkilerini göstermektedir. Kemalpaşa ilçesine 6 kilometre mesafedeki Nazarköy mahallesinde kadın

girişimcilerin çoğunluğu (23 kişi) ve uzun süreli mikro krediden faydalanmaları ve yaptıkları işlerdeki sürekliliği kırsal kalkınmaya çok önemli bir örnek oluşturmuştur.

Kırsalda yaşayan kadınların aile bütçesine katkı sağlayacak iş kurmaları ya da bir işte çalışmalarının zorluğu göz önüne alındığında, kırsaldaki kadınlara mikro kredinin tanıtılması ve daha çok faydalanmalarının sağlanması sürdürülebilir kırsal kalkınma için çok önem arz etmektedir. Mikro kredi uygulaması kırsalda yaşayan kadınların ücretsiz aile işçisi konumundan kendine ve ailesine gelir getiren bir birey konumuna getirmesine yardımcı olabilecek çok önemli bir sistemdir. Kırsaldaki kadınların mikro kredi ile kurdukları işlerde ürettikleri ürünlerin pazarlanması için de desteklenmeye ihtiyacı olduğu açıktır.

Düşük gelirlili kadın girişimcilere verilen mikro kredi ile üretim faaliyetlerinde bulunması ve elde ettikleri gelirle evlerine maddi anlamda katkı sağlamalarına yardımcı olunması yanında, kadın girişimcinin aile ve toplum içerisindeki sosyal statülerine olumlu katkıları olmuştur.

Türkiye'deki kadınların %29,4'i ilköğretim mezunu (TUIK, 2021) olduğu dikkate alındığında, İzmir'deki mikro kredi kullanan kadın girişimcilerin eğitim seviyelerinin Türkiye ortalamasına göre yüksek olduğu söylenebilir.

Kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğunu evli olması, kadın girişimcilerin eşleri tarafından desteklendiğinin bir göstergesi olabilir. Fakat tek olduklarında bir işe başlamak için cesaretlerinin yeterli olmadığı ya da ailesi tarafından girişimciliğe yeterince yönlendirilmediği de bir gerçektir.

Kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğunun 2 ve 3 çocuk sahibi olduğu sonucuna göre; kadınların çocuk sahibi olmalarının bir iş kurmalarına ve bir işte çalışmalarına engel olmadığını göstermektedir.

İzmir'de mikro kredi uygulaması; kırsalda yaşayan kadın girişimcilere istihdam oluşturması, kurdukları işlerden gelir sağlaması ve sosyal yaşamlarına olumlu katkılarından dolayı faydalı ve başarılı olmuştur. Başarıya ulaşmada ve başarının devamlılığının sağlanmasında kredi mikro finans ofisinde yeterli miktarda personel istihdam edilmesi, mikro kredi verilen kadınlara sosyal ve ekonomik konularda daha fazla bilgi verilerek kadınların büyük çoğunluğunun gündelik ihtiyaçlarını karşılamaktan öteye geçmeleri teşvik edilmelidir.

Başarısızlığın önemli nedenlerinden biri kredi miktarının çok düşük olması, diğeri ise mikro kredi kullanan kadınların girişimci kişilik özelliği taşımamasıdır. Kredi miktarı küçük olduğundan mikro kredi kullanan kadınların çoğu yeni bir iş kurmak yerine evinde el işi ve benzeri üretim işleri yaptıkları görülmüştür. Dar gelirlili ve yoksulluk içinde geçim sıkıntısı çeken aileler aldıkları mikro krediyi, üretim ve yatırıma yönelik kullanmaktan ziyade tüketim ve acil ihtiyaçlar için kullanmaktadır.

Mikro krediler girişimci kadınların gelir ve refah düzeyini artırması yanında, kadın girişimciliğinin yaygınlaştırılması ile kırsal yerleşim yerlerinin kalkınmasına katkısı sağlamasından dolayı çok önemlidir. Mikro kredi uygulamasının hedeflenen amaca ulaşması ve beklenen faydaları sağlaması; girişimci kişilik özelliklerine sahip kadınlara verilmesine bağlıdır.

Mikro kredi uygulaması girişimci özelliklere sahip ancak maddi ve manevi destekten yoksun girişimci kadınları hedeflemelidir. İzmir’de girişimci özelliklere sahip olan, ancak maddi sıkıntılar nedeniyle girişimcilik özelliklerini kullanamayan kadınlar bulunmaktadır. Mikro kredinin gerçek girişimci kadınlara ulaşmasının sağlanması durumunda, bu girişimci kadınların küçük ölçekli girişimlerde bulunmaları da mümkün olabilecektir. Bu girişimci kadınlara daha fazla kredi sunulması girişimcilik potansiyellerini ortaya çıkmasına ve küçük ölçekli olsa bile işyeri sahibi olmalarını sağlayarak, kadın istihdamına katkı sunacaklardır. Bunun sonucunda kadın işsizlik oranının düşeceği ve özellikle de işsizlikten dolayı kırsaldan kentlere olan göçlerin azalacağı öngörülmektedir. Kırsalda yaşayan kadınların sosyo-ekonomik açıdan güçlenmesi, hem toplum refahının artmasına, hem de kırsal kalkınma sürecini hızlandırmış olacaktır.

İlk defa mikro kredi kullanarak işe başlayan girişimci kadınlar için, yaptıkları işlerle ilgili eğitimin verilmemesi onların çeşitli sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Özellikle pazarlama ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmamaları, iş hayatının ve girişimciliğin getirdiği sorumluluğu tam olarak kavramamaları sonucunda; işlerini kurmuş olsalar dahi çoğu zaman işlerini sürdürebilme, büyütme ve geliştirme aşamalarında genellikle yeterli performansı gösterememektedirler.

İzmir’de mikro kredi kullanarak yeni iş kuran girişimci kadınlar, mikro kredi miktarını yeterli bulurken, bir iş sahibi olup mikro krediden faydalanıp işini büyütme ve geliştirmek isteyen kadın girişimciler genel olarak kredi miktarlarını yetersiz bulmaktadırlar. Eğer mikro kredi daha önceden işi olan, işini büyütme ve geliştirmek isteyen girişimci kadınlara verilecekse, mikro kredi kullanma şartlarının ve miktarının ayrı olması gerekebilir.

Gerçekten ihtiyacı olan kadınlara zamanında, uygun koşullarda ve yeterli miktarlarda mikro kredi verilmelidir. Kaynak yoksulu kadınlar, kolay faiz oranlarıyla kredi miktarını artırarak daha da güçlendirilmelidir. Daha fazla kadının mikro krediden haberdar olması için kitle iletişim araçları kullanılabilir. Bununla birlikte, şu anda mikro kredi kullanan ve deneyimi olan komşulardan ve arkadaşlardan gelen gayri resmi destekler, çoğu kadının mikro kredi kullanma kararı vermesine yardımcı olmada daha etkili olmaktadır. Bu nedenle, kadınların mikro krediye yönelik tutumlarını etkilemek için kişilerarası iletişim kanalları daha fazla kullanılmalıdır.

Proje alanındaki kadınlar farkındalık, sağlık, eğitim, güvenli gıdaya erişim konularında da güçlendirilmelidir, çünkü bu tür güçlenmeler gerçek ekonomik kalkınmaya yol açacaktır. Daha önceki araştırmaların çoğu mikro kredinin kadının iş hayatına katkısına odaklanmış ve bölgesel ve yerel alanlarla sınırlı kalmıştır. Ancak, kırsal kesimdeki kadınlar arasında yayılmak için mikro kredinin benimsenmesine yönelik daha fazla araştırma yapılmalıdır.

Kaynaklar

Adaman, F., & Bulut, T. (2007). *500 milyonluk umut hikâyeleri*. İletişim Yayınları.

Appah, E., John, M.S., & Soreh, W. (2012). An analysis of microfinance and poverty reduction in Bayelsa State Of Nigeria. *Arabian Journal of Business and Management Review*, 1(7), 38-57.

- Arora, S., & Meenu, M. (2010). Microfinance intervention: An insight into related literature with special reference to India. *American Journal of Social and Management Sciences*, 1(1), 44-54.
- Aysan, A.F., & Dumandağ, D. (2014.) *Kalkınmada yeni yaklaşımlar*. İmge Kitabevi.
- Burtan Doğan B., & Kaya, M. (2013). Yoksullukla mücadelede mikro kredi sistemi, Diyarbakır örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 144-170.
- Can, Y., & Karataş, A. (2007). Yerel ekonomilerde kalkınmanın itici gücü olarak kadın girişimcilerin rolü ve mikro finansman: Muğla ili örneği. *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, Yerel Ekonomiler Özel Sayısı*, 251-261.
- Chowdhury, H. J. (2001). Reintegration of internally displaced people: The need for microcredit. S. Hossain and G. Rahman (Eds.). *Microfinance and Poverty* (pp. 76-88), Oxford University Press.
- Çakıcı, A. (2006). Mersin'deki kadın girişimcilerin iş yaşamını etkileyen faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(4), 54-78.
- Çiçek, A., & Erkan, O. (1996). *Tarım ekonomisinde araştırma örnekleme yöntemler*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Fidan, F., & Yılmaz, T. (2013). Kadın girişimciliğine alternatif bakış serüven mi? Macera mı? <https://docplayer.biz.tr/8957893-Kadin-girisimciligine-alternatif-bakis-seruven-mi-macera-mi-yrd-doc-dr-fatma-fidan-sakarya-universitesi-i-i-b-f-fidan-sakarya-edu.html>
- Geray, C. (1999). Kırsal kalkınma yöneltileri, ilçe yerel yönetimi ve 'ilçe köy birlikleri' önerisi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 8(2), 8-18.
- Güneş, S. (2009). *Yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulamaları, sosyal yardımlaşma ve dayanışma genel müdürlüğü proje destekleri* [Sosyal Uzmanlık Tezi]. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Halkias, D., Nwajiuba, C., Harkiolakis, N., & Caracatsanis, S. M. (2011). Challenges facing women entrepreneurs in Nigeria. *Management Research Review*, 34(2), 221-235.
- Hisrich, R.D., & C. Brush (1984) The women entrepreneurs: Management skills and business problems. *Journal of Small Business Management*, 22, 30-37.
- Ifelunini, I.A., & Wosowei, E.C. (2012). Does microfinance reduce poverty among women entrepreneurs in South-Nigeria? evidence from propensity score matching technique. *European Journal of Business and Management*, 4(21), 76-87.
- Javed, A., Luqman, M., Khan, A. S., & Farah, A. A. (2006). Impact of micro-credit scheme of NRSP on the socio-economic conditions of female community in district Rawalakot. Azad Jamu and Kashmir. *Journal of Agriculture&Social Sciences*, 2(3), 142-144.
- Kalkınma Bakanlığı. (2018). Kırsal kalkınma, özel ihtisas komisyon raporu. On birinci kalkınma planı (2019-2023), <https://www.sbb.gov.tr/> <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/KirsalKalkinmaOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf>
- Kakwani, N., & Pernia, C. (2000). What is pro-poor growth. *Asian Development Review*, 8(1), 1-16.
- Kutanis, R. Ö. (2009, 5-9 Mart). Kadın ve erkek girişimcilerin algılama farklılıkları: Sakarya örneği. [Konferans sunumu tam metin]. Uluslararası Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi, Sakarya, Türkiye.

- Öz, C. S., & Çolakoğlu C. (2014). Türkiye’de mikro kredi uygulamasının Sakarya ili özelinde incelenmesi, *Çalışma ve Toplum*, 4, 177-206.
- Özkaya, M. O. (2009). Kadın girişimcilere yönelik "strateji geliştirmede" yerel yönetimlerle işbirliği içinde olmak, mümkün mü?. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(11), 56-72.
- Parveen, S., & Chaudhury, S. R. (2009). Micro-credit intervention and its effects on empowerment of rural women: The BRAC experience. *Bangladesh Research Publications Journal*, 2(3), 641-647.
- Petrin, T. (1991). Is entrepreneurship possible in public enterprises. J. Prokopenko and I. Pavlin (Eds.), *Entrepreneurship Development in Public Enterprises* (pp. 7-33). ILO, Geneva and International Center for Public Enterprises in Developing Countries.
- Sharma, S. (2016). Rural development through entrepreneurship, *International Journal of Social Impact*, 1(4), 1-4.
- Soysal, A. (2010). Kadın girişimcilerin özellikleri, karşılaştıkları sorunlar ve iş kuracak kadınlara öneriler: Kahramanmaraş ilinde bir araştırma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 71-95.
- Sultana, S., & Hasan, S. S. (2010). Impact of micro-credit on economic empowerment of rural women, *The Agriculturists*, 8(2), 43-49.
- Tende, S. B. A. (2007). The place of informal sector in poverty alleviation: The Nigerian experience. *Journal of Management Research and Development*, 1(1), 46-58.
- Tewari, P., & Gakkhar, A. (2011). A study of opportunities extended to dairy women entrepreneurs under women’s dairy development scheme. *J. Dairying, Foods & H.S.*, 30(3), 178-181.
- TGMP. (2021, 07 Temmuz). Mikrofinans nedir, <https://tgmp.net/tr/sayfa/mikrofinans-nedir--/127/1.21.10.2020>.
- TÜİK (2021, 11 Haziran). Eğitim İstatistikleri, www.tuik.gov.tr.
- Ufuk, H., & Özgen, O. (2001a). Interaction between the business and family lives of women entrepreneurs in Turkey. *Journal of Business Ethics*, 31(2), 95-106.
- Yağcı, F., & Bener, Ö. (2005). Girişimci kadınların demografik ve genel karakteristikleri ile kadınları girişimciliğe motive eden faktörler. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 85-100.
- Yetim, N. (2002). Sosyal sermaye olarak kadın girişimciler: Mersin örneği. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 2(2), 79-92.

Ekler

Anket Formu

A) DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1. Mikro Kredi Kullanan Kadınların Yaş Dağılımı?

- a) 17-25 yaş arası
- b) 26-35 yaş arası
- c) 36-45 yaş arası
- d) 46-55 yaş arası
- e) 56-65 yaş arası
- f) 66 ve üstü yaş

2. Mikro Kredi Kullanan Kadınların Eğitim Durumu?

- a) Yok
- b) İlköğretim
- c) Ortaöğretim
- d) Yükseköğretim

3. Mikro Kredi Alan Kadınların Medeni Durumları?

- a) Bekâr
- b) Evli
- c) Dul/boşanmış

4. Mikro Kredi Alan Kadınların Çocuk Sayısı?

- a) Çocuk yok
- b) 1Çocuk
- c) 2 Çocuk
- d) 3 Çocuk
- e) 4 Çocuk ve Üstü

5. Eş Seçim Kararınız?

- a) Görücü usulü
- b) Kendi kararım

6. Eşin Çalışma Durumu?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Cevap yok

7. Eşin Yaptığı İş?

- a) Esnaf
- b) Memur
- c) İşçi
- d) Çiftçi
- e) Emekli
- f) Serbest
- g) Cevapsız

8. Evde Yaşayan Kişi Sayısı?

- a) 2 kişi
- b) 3 kişi
- c) 4 kişi
- d) 5 kişi
- e) 6 ve daha fazla kişi

9. Evde Kararları Kim Verir?

- a) Eşim
- b) Ben
- c) Ortak karar alırız
- d) Aile büyükleri karar verir

B) MİKRO KREDİ KULLANMA DURUMU VE ÖZELLİKLERİ

10. Mikro Kredi Kullanan Kadınların Oturdıkları Evin Kime Ait Olduğu?

- a) Kendi evi
- b) Kira
- c) Kendi evi değil ama ücretsiz oturuyor
- d) Lojman

11. Mikro Kredi Almadan Önce Çalışıyor muydun?

- a) Evet
- b) Hayır

12. Kredi alma kararını kim verdi?

- a) Ben
- b) Babam
- c) Eşim
- d) Eş ile birlikte

13. Mikro Kredi Kullanımı Öncesi Yaptığınız İş Neydi?

- a) Çalışmayı düşünmüyordu
- b) İşsiz
- c) Ev Hanımı
- d) Kendi işini yapıyordu
- e) Çiftçi
- f) Esnaf
- g) Emekli
- h) Devlet Memuru (Kamu)
- ı) İşçi (Kamu)
- i) Özel Sektör
- j) Diğer

14. Banka Kredilerine Başvurmama Nedeniz?

- a) Banka kredilerine güvenmiyorum
- b) Bankaların uyguladıkları faiz oranlarını ödeme gücüm yok
- c) Bankaların kredi verme prosedürleri çok karışık

15. Mikro Kredi Alma Nedenleri?

- a) Borç Ödemek
- b) Geçimin Temini
- c) Çocukların Eğitimi
- d) Eşin İsteği
- e) Mevcut İş Büyütmek
- f) Yeni İş Kurmak

16. Mikro Kredi Alma Tarihi?

- a) 2016 ve öncesi
- b) 2017
- c) 2018
- d) 2019
- e) 2020

17. Alınan Mikro Kredi Miktarı?

- a) 500-1000
- b) 1001-2000
- c) 2001-3000
- d) 3001-4000
- e) 4001-ve üstü

18. Mikro Kredi ile Yapılan İşler?

- a) İş ve ticaret
- b) Seyyar satıcılık
- c) Üretim ve işlem
- d) Hayvancılık
- e) Tarım
- f) Kuaförlük
- g) Terzi
- h) Gıda ürünleri (Yöresel)
- ı) Kantin / Kafe işletmeciliği
- i) Diğer

19. Krediyle Yapılan İşte Çalışan Kişiler?

- a) Tek başıma çalışıyorum
- b) Eşim çalışıyor
- c) Yanımda işçi çalıştırıyorum
- d) Eşimle beraber çalışıyoruz
- e) Cevap yok

20. Krediden Elde Edilen Kârla Yapılan Harcamalar?

- a) Temel ihtiyaç
- b) Genel ihtiyaç
- c) Eğitim ve sağlık
- d) Tasarruf

- e) Yatırım
- f) Diğer

21. Sigortalı mısınız?

- a) Hayır
- b) Evet, SSK
- c) Evet, Bağ-Kur
- d) Evet, emekli Sandığı
- e) Evet, Yeşil Kartlı
- f) Evet, Eşimden dolayı SSK
- g) Evet, Eşimden dolayı Bağ-Kur
- e) Evet, Eşimden dolayı Emekli Sandığı

22. Eşinin Geliri Ne Kadar?

- a) 0-1000 TL
- b) 1001-1500 TL
- c) 1501-2000 TL
- d) 2001-2500 TL
- e) 2501-3000 TL
- f) 3001 TL' den fazla

23. Ailenizin Mikro Kredi Almadan Önceki Aylık Gelir Ne Kadar?

- a) 0-1000 TL
- b) 1001-1500 TL
- c) 1501-2000 TL
- d) 2001-2500 TL
- e) 2501-3000 TL
- f) 3001 TL' den fazla

24. Ailenizin şu anki toplam aylık geliri ne kadardır?

- a) 0-2000 TL
- b) 2001-3000 TL
- c) 3001-4000 TL
- d) 4001-5000 TL
- e) 5001 ve üstü TL

25. Mikro kredi kullanımı ile yaptığınız işte aylık kazancınız nedir?

- a) 0-500 TL
- b) 501-1000 TL
- c) 1001-1500 TL
- d) 1501-2000 TL
- e) 2001ve üstü TL

C) MİKRO KREDİNİN SONUÇLARI

26. Mikro kredi ile yaptığınız işten sağladığınız kazancınız ile ne yapıyorsunuz?

- a) Tümünü eşime/ aileme veririm
- b) Bir kısmını eşime/ aileme veririm
- c) Tümünü kişisel ihtiyaçlarım için harcarım
- d) Kendim ev harcamaları için kullanırım
- e) Çocukların giderleri için kullanırım

27. Sadece Kendi Parasınız mı Arttı?

- a) Evet
- b) Hayır

28. Ailenin Toplam Parası mı Arttı?

- a) Evet
- b) Hayır

29. Ekonomik Kararlarını Vermedeki Yararı Olmuş mudur?

- a) Evet
- b) Hayır

30. Mikro Kredinin Gelir Harcama Konusunda Karar Vermede Mikro Kredi Almadan Önceye Göre Etkisi Olmuş mudur?

- a) Evet
- b) Hayır

31. İnsanların kendilerine karşı davranışlarının geliştiğini düşünüyor musun?

- a) Evet
- b) Hayır

32. Aile içi ilişkilerinin düzeldiğini düşünüyor musun?

- a) Evet
b) Hayır
- 33. Arkadaş çevresiniz çoğaldı mı?**
a) Evet
b) Hayır
- 34. Saygınlığınız Arttı mı?**
a) Evet
b) Hayır
- 35. Özgüvenin Arttı mı?**
a) Evet
b) Hayır
- 36. Eşinin desteği Arttı mı?**
a) Evet
b) Hayır
- 37. Daha girişken Oldunuz mu?**
a) Evet
b) Hayır
- 38. Aile bütçesine katkı sağlıyor musun?**
a) Evet
b) Hayır
- 39. Aile tasarruflarımız arttı**
a) Evet
b) Hayır
- 40. Yeniden Mikro Kredi Almayı Düşünüyor musunuz?**
a) Evet
b) Hayır
- 41. Kredi Alarak İlerde Kârlı İşler yapmayı planlıyor musunuz?**
a) Evet
b) Hayır
- 42. Mikro krediyi başka kadınlara önerir misiniz?**
a) Evet
b) Hayır
- 43. Mikro Kredinin Yaptığınız Ekonomik Faaliyete Etkisi Ne Oldu?**
a) Ürün çeşitliliği arttı
b) Kâr arttı
c) Satışlar arttı
d) Bir değişiklik olmadı
- 44. Mikro kredi ile yaptığınız işte ne kadar süre çalışmayı düşünüyorsunuz?**
a) Daha iyi bir iş bulana kadar
b) Çocukların eğitimi tamamlanana kadar
c) Emekli olana kadar
d) Eşim/babam izin verdiği sürece
e) Sağlığım elverdiği sürece
f) Uygulama sürdüğü müddetçe
g) Paraya ihtiyaç bitene kadar
- 45. Kendinizi çalışan kadın olarak görüyor musunuz?**
a) Evet
b) Hayır
- 46. Mikro kredi uygulamasından memnun olma nedenleriniz nedir?**
a) Nakit para ihtiyacımızı kolayca karşılıyor
b) İş kurmamı sağladı
c) Mevcut işi geliştirmemi sağladı
- 47. Aileniz ve çevresiniz tarafından destekleniyor musunuz?**
a) Fikrim yok
b) Çok az
c) Az
d) Orta
e) Çok
f) Çok fazla
- 48. Mikro Kredi Kullanmanın Yaşam Kalitesine Etkisi Oldu mu?**
a) Düştü
b) Değişim olmadı

- c) Biraz Yükseldi
- d) Çok Yükseldi

49. Katılımcıların Mikro Kredi İle İlgili Karşılaşmış Oldukları Sosyal Sorunlar

- a) Ailenin ve Çevrenin Olumsuz Bakış Açısı
- b) Mikro Kredi İle Beraber Büyük Bir Sorumluluk Alınması
- c) Kendilerine Yeterince Zaman Ayıramamaları
- d) Aile İle Gerekli Şekilde İlgilenememeleri
- e) Ürünlerini Pazarlayamamaktan Kaynaklanan Ruhsal Sorunlar (Vicdan Azabı Vb.)
- f) Mikro Kredi İle Evde Söz Hakkının Artmaması

50. Mikro Kredi Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar Nelerdir?

- a) Kredi miktarı yetersiz
- b) Geri ödemelerde zorlanıyorum
- c) Grup kurmada zorlanıyorum
- d) Ürettiklerimi pazarlamada sorun yaşıyorum
- e) Hayallerimi gerçekleştirebilmek için yeteri kadar birikim yapamadım
- f) Geçirdiğim hastalık / kaza yüzünden, aldığım krediyi verimli kullanamadım

51. Katılımcıların Mikro Kredi İle İlgili Karşılaşmış Oldukları Ekonomik Sorunlar

- a) Kredi Kullanmam Konusunda Gerekli Eğitimin Verilmemesi
- b) Kredinin İhtiyaçlar Konusunda Kullanılamaması
- c) Verilen Kredi Miktarının Yetersiz Olması
- d) Kredi İle Üretilen Ürünlerde Pazarlama Sorunlarının Yaşanması
- e) Geri Ödeme İşlemleri Yapılırken Taksitleme
- f) Kolaylığının Yetersiz Olması
- g) Mikro Kredinin Geri Ödenmesinde Hizmet Bedeli
- h) Oranlarının Yüksek Olması

52. Mikro Kredi Kullanıcısı olarak hangi öneride bulunursunuz?

- a) Gençlere yönelik olmalı
- b) Üyeler arası işbirliği arttırılmalı
- c) Bireysel olarak verilen kredi için grup kurma şartı aranmamalı
- d) Kredi miktarı arttırılmalı
- e) Kredi kullanımında sınır olmamalı
- f) Ödemeler aylık olmalı
- g) Ödemeler tek seferde alınabilir
- h) Ürün satışı için yönlendirme yapılabilir
- i) Hizmet/işlem bedeli alınmamalı
- j) Sigorta prim desteği verilebilir